

Svend Valdemar Sølvér

1. august 1911 – 25. maj 2004

Svend V. Sølvér, 92, civilingeniør, fhv. lektor ved Bergsskolan i Filipstad, Sverige, afgik ved døden 25. maj 2004 efter kort tids sygdom.

Svend Sølvér's interesse for geologi og mineraler – fortalte han – gik tilbage til drengeårene nord for København, hvor han af en onkel fik foræret en lille mineralsamling, som med hjælp fra en elsket lærer på Gammel Hellerup Gymnasium udviklede sig til en livslang interesse for mineraler. Karrieren som råstofgeolog, geotekniker og bjergværksingeniør faldt i to perioder med Grønland og Sverige som omdrejningspunkter. Fra 1933 til 1939 var det lange ophold i Grønland, der kom til at præge Sølvér's stigende interesse for Grønlands råstoffer, kun afbrudt i 1936 af civilingeniøreksamen fra Polyteknisk Lærerskole i København. Værnepligten blev gennemført på Holmen i begyndelse af besættelsesårene, og i 1942 fik han indtil 1948 job i det daværende Anlægsdirektorat under Ministeriet for Offentlige Arbejder som afdelingsingeniør for den bornholmske kulbrydning (Sølvér 2001a).

I 1945 gennemførte Sølvér uddannelsen som bjergværksingeniør ved Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm og fra 1948 virkede han som mineingeniør

ved jernminen i Ställberg i Sverige. Fra 1954 til pensioneringen i 1981 varetog han hvervet som lektor i geologi og grubeteknik ved Bergsskolan i Filipstad, hvor uddannelsen af nye bjergværksingeniører var hovedopgaven, samtidig med ansvaret for at vedligeholde og udbygge skolens mineralogiske studiesamling (Sølvér 2001b). Det kvarte århundrede, der gik efter han blev pensioneret fra Bergsskolan, fortsatte han ihærdigt kurateringen af samlingen. Denne sidste del af det virksomme liv fordybede han sig desuden i forskellige historiske emner fra sit 92 årige liv med råstoffer og minedrift (Sølvér 2002).

Sølvér's enorme netværk i den skandinaviske mineverden var resultatet af et meget stort engagement og en omfattende viden, som blev grundlagt med personlige relationer til nogle af branchens pionerer. Senere blev netværket udbygget med egne elever fra Filipstad, da de som uddannede ingeniører kom til at præge efterkrigstidens minedrift, især i Sverige. Sølvér's engagement i Grønland blev i særlig grad påvirket af direkte kontakter med Lauge Koch (Grøn-

lands Styrelse), Marius Ib Nyeboe (Grønlandsk Minedriftsaktieselskab, GMA) Richard Bøgvad og Lars Corp (Kryolitselskabet Øresund, KØ), Helmer Gising (Qullissat kulbrud) og Oluf Eklund (Østgrønland og Maarmorilik brydning) samt Arne Noe-Nygaard (Geologisk Museum). Allerede i 1933 som 22 årig ingeniørstuderende deltog Sølver i opgaver for Knud Rasmussen på 7. Thule ekspedition, hvor han blev kastet ind i mareridt med at hjælpe den dødsyge Knud Rasmussen fra Østkysten til Qaqortoq, inden denne kunne overføres til hospital i Danmark. Året efter deltog Sølver i arbejdet på den geomagnetiske station ved Qeqertarsuaq (Godhavn).

I 1936 var der atter bud efter Sølver. Denne gang fra Lauge Koch i Grønlands Styrelse, som var ved at udruste en ekspedition til Sydvestgrønland. Formålet med ekspeditionen var at skabe overblik over råstofpotentialet i den del af Grønland. Sølver var da assistent for den schweiziske geologiprofessor Eugen Wegmann, og på ekspeditionen fik han set og undersøgt de fleste af datidens kendte (og mindre kendte) råstofforekomster fra Ivittuut i nord til Amitsoq i syd.

Sammen med den jævnaldrende Arne Noe-Nyegaard (Geologisk Museum) og geologen Sole Munck (også fra Geologisk Museum) udarbejdede Sølver i 1938 forslag til de første systematiske råstofundersøgelser i Grønland, som blev forelagt udvalgte interesserede. De unge initiativtagere manglede kun penge – 10 000 kr. – men hverken mineeksperten Marius Ib Nyeboe eller Grønlands Styrelse så sig i stand til at gå finansielt ind i projektet, og de unge geologer måtte opgive deres forehavende. Sølver havde dog fået Nyeboes tilladelse til at anvende oplysningerne i GMAs talrige rapporter; rapporter der i den tid repræsenterede det bedste råstofkatalog over Vestgrønland. Rapporterne blev senere kernen i KØs mineralprospektering efter krigen, da Nyeboe solgte dem til KØ – også for 10 000 kr. Hvad Sølver ikke vidste var, at Grønlands Styrelse i 1938 havde andre overvejelser om en systematisk geologisk undersøgelse af Grønland – overvejelser der som bekendt først blev ført ud i livet med dannelsen af GGU i 1946 .

Da Grønland stadig stod for Sølver som den store udfordring, lod han sig hverve til Gamma-ekspeditionen (Dansk Nordøstgrønlandsekspedition) 1938-39 under ledelse af Eigil Knuth og Ebbe Munck. Ekspeditionen havde udforskningen af området som mål – i mindet om Danmark-Ekspeditionen 1906-08 – og Sølver fik tjansen som logistiker, meteorolog, landmåler og grundfjeldsgeolog. Palæontologen Ei-

gil Nielsen havde ansvaret for undersøgelsen af de yngre geologiske dannelser. Ekspeditionen indebar overvintring og etablering af den såkaldte Mørkefjordstation, og opholdet medførte at Sølver nu også blev ekspert i hundeslædekørsel. Den 16. september 1939 var holdet tilbage i København, og turens resultater kunne gøres op. Sølver havde kortlagt Hertugen af Orleans Land, og han havde desuden formået at fremskaffe serier af nordlysbilleder i høj kvalitet med synkroniseret fotografisk udstyr (Knuth 1940; Andreassen 2003). Den 9. december 1940 holdt Sølver foredrag i Dansk geologisk Forening, hvor de geologiske observationer fra området blev offentliggjort (Sølver 1940a).

Den tyske besættelse af Danmark i 1940 forhindrede yderligere aktiviteter i Grønland, men Sølvers relationer til Geologisk Museum gjorde det muligt, at han kunne arbejde med allerede hjembragt materiale. Således gennemførte han de første forsøg med flotation af den mulige bly-zinkmalm, som professor A. Rosenkrantz hjembragte fra Uummannaq i 1939, og forsøgene viste, at det kunne lade sig gøre at fremstille anvendelige koncentrater fra den malm (Sølver 1943). Forsøgene skulle vise sig at føre til bæredygtig minedrift, da minen 'Den Sorte Engel' ved Maarmorilik blev åbnet i 1973. Sølver fik senere, i 1976, lejlighed til selv at besøge minen, hvor han også kunne indsamle en habil kollektion af prøver til Bergsskolans berømte studie- og mineralsamling.

Allerede i 1940 beskrev Sølver nogle af de centrale aspekter ved minedrift og mineralefterforskning i Grønland (Sølver 1940b). I dette arbejde lancerede han to visionære synspunkter, som skulle få betydning i fremtiden. Han efterlyste systematisering af den folkelige mineraleftersøgning, som på det tidspunkt allerede var kendt fra Skandinavien, og han påpegede problemet med den manglende nationale kundskab på fagområdet. Hverken i universitets- eller polyteknisk læreanstalts sammenhæng blev der dengang tilbudt undervisning i malmgeologi og beslægtede fagområder. Her slog han altså endnu et slag for sætte gang i råstofsektoren i Grønland. Undervisning i malmgeologi blev senere indført ved danske universiteter og 50 år senere igangsattes i Grønland mineraljagten 'Ujarassiorit'.

Havde han fået magt som agt havde råstofkortlægningen i Grønland – og også udnyttelsen måske fået et andet forløb, men 'timing'en' var nok uheldig. Sølver var utrættelig, når det gjaldt Grønland. Fra 1946 har vi en af hans grundige oversigter om og muligheder for minedrift i Grønland, da studerende fra Sverige kom på studiebesøg i København og fik

et nyt kompendium udleveret (Sølver 1946). I denne vejledning tog han atter afsæt i sin store viden om emnet med en komplet gennemgang af de kendte forekomster og han anviste vejen til at finde nye, bl.a. ved at henvise til sammenligningen med de geologiske forhold i Canada og i Skandinavien.

Sølver gjorde sit arbejde godt og grundigt. Han var et praktisk og teknisk orienteret menneske og lange afhandlinger var ikke hans mål. Han ønskede, at projekterne blev gennemført på en ordentlig måde, og gerne med et anstrøg af vision. En vis portion stædighed var nok karakteristisk for hans måde at få tingene til at materialisere sig på. I hans sfære var det orden, pertentlighed og systematik, der stod i højsædet, og det er sådan jeg husker min første kontakt med Sølver under en studentertur til Bergsskolan i Filipstad i 1970. Ved det besøg blev vi danske malmgeologi-studenter overvældet af hans store viden og detaljerede gennemgang af skolens formåen, og foredragene blev efterfulgt af grundige og givtige minebesøg. Senere måtte jeg oftere og oftere trække på Sølvers viden og ty til hans råd og arkiver, når der var tvivl om dette og hint (Secher 2004). Jeg, og mange andre, vil savne den mulighed. Æret være hans minde!

*Karsten Secher
8. oktober 2004*

- Andreassen, J. 2003: Eigil – Biografi om polarforskeren og kunstneren Eigil Knuth. København: Høst & Søn, 366 sider.
- Knuth, E. 1940: Under det nordligste Dannebrog. København: Gyldendal, 207 sider.
- Secher, K. 2004: Det hvide guld og det ægte guld – minedrift og råstoffer i Grønlands 20. århundrede. København: GEUS, 64 sider.
- Sølver, S.V. 1940a: Meteorologisk, kartografisk og geologisk Arbejde på Dansk Nordøstgrønlands Ekspedition 1938–1939 (mødereferat). Meddelelser fra Dansk Geologisk Forening 9, side 678–679.
- Sølver, S.V. 1940b: Minedrift på Grønland. Det grønlandske Selskabs Årsskrift 1940, side 131-137.
- Sølver, S.V. 1943: Flotationsforsøg med en bly-zink-pyrit-malm fra Grønland. Kemoteknik 6, side 61-63.
- Sølver, S.V. 1946: Indvinding af mineralske Raastoffer på Grønland. Kompendium, Kungliga Tekniska Högskolan, Stockholm, 9 sider.
- Sølver, S.V. 2001a: Kulbrydningen på Bornholm op til år 1948. Bornholmske Samlinger, III Række, 15. Bd., Bornholms Historiske Samfund, side 11-121.
- Sølver, S.V. 2001b: Bergsskolans mineralogiska och geologiska samlingar. Intern rapport, 8. reviderede udgave, Bergsskolan, Filipstad, 4 sider.
- Sølver, S.V. 2002: Scheeles Berg och Schéeles Bjerg i Nordøst-Grønland – en berättelse om två uppkallelser. Intern rapport Bergsskolan, Filipstad. 11 sider.